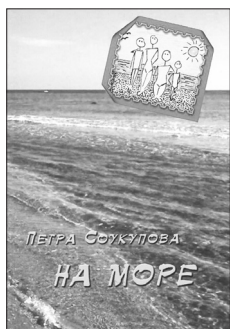

ПЕТРА СОУКУПОВА НА БЪЛГАРСКИ

Петра Соукупова. *Без следа*.
Прев. Р. Железарова. София,
АИП „Аля“, 2014.

Петра Соукупова. *На море*.
Прев. Р. Железарова.
София, АИП „Аля“, 2014.

„Аз не съществувам“ – това е финалът на „Марта в годината на Пришълеца“, една от последните прозаични книги на Петра Соукупова. Тази авторка обаче не просто съществува, а присъства суверенно и ярко на територията на най-новата чешка проза. Още с дебютния си роман „На море“ (2007, оригинално заглавие „K moři“) тя приковава вниманието и на читателите, и на критиката, която удостоява книгата с литературната награда „Иржи Ортен“, а сборникът от три новели „Без следа“ (2009, оригинално заглавие „Zmizet“) печели най-престижната награда „Магнезия литера“ за 2010 г. (двата текста имат и ред номинации за други литературни награди). По някои от произведенията ѝ предстои да се снимат филми.

Соукупова е представителка на една относително нова линия в развитието на актуалните процеси в чешката проза през последните десетилетия или по-скоро на „наместването“, „уталожването“ на тези процеси и връщането към изпитан модел: добрия стар,

може да се каже дори непретенциозен, реалистичен роман, „за междучовешките отношения“ (смайващо устойчиво клише на чешките литературни критици, датиращо още от миналите времена), без формални експерименти, без прекомерна фикционалност или също така прекомерна документалност – двата полюса, към които отчетливо гравитираше и отчасти продължава да гравитира чешката проза след Каdifената революция; без обикнатите от следноемврийските прозаисти заигравки с постмодернизма, дори без особена езикова разточителност.

Макар и в двата издадени у нас текста да се срещат нетипични, крайни ситуации, които в живота сполетяват малък брой хора (безследно изчезване на дете, недъгавост, автомобилна катастрофа с повече жертви, прикрито с десетилетия биологично бащинство...), макар сюжетите да имат своите впечатляващи кулминации, постижението на Соукупова не е толкова в тях, колкото в „бродирането“ на делничните случки, вълнения и сринове на персонажите, съпричастното проследяване на емоциите и ерозиите в отношенията между съпрузи, партньори, роднини, родители и деца, на мъчителните им конфликти, под които обаче мъждука неугасима обич.

Психологическите състояния на героите са толкова убедително-автентични, че създават впечатление ако не за автобиографичност, то поне за съпреживяност. Авторката обаче в многобройни интервюта отрича сюжетите ѝ да са вдъхновени от лични изживявания или наблюдения. „Не се виждам като толкова травмирана, че писането на книги да е за мен терапия“, споделя тя. Доколкото все пак в текстовете ѝ се откриват автобиографични елементи, те са външни, декоративни, отнасят се до средата, а не до житейските перипетии, нито до психологическите преживявания на героите.

„Пиша все за едни и същи неща, по доста сходен начин“, твърди Соукупова. В действителност се забелязват

немалко разлики в художествения стил на двете книги. В „На море“ разказът е по-нетрадиционен, граничещ с експеримента. Във вододелния епизод – почивката на баща с четирите му дъщери от два брака в словенски морски курорт – той е разтеглен сякаш до безконечност във времето, почти замрял, микродрамите в душите на четирите момичета са разчепкани едва ли не по часове и минути. Обратното, в предходната и следходната част с главоломно бързи обороти се превърта съдбата не само на главните действащи лица, но и на всевъзможни второстепенни персонажи. За тази цел Соукупова използва по твърде нестандартен начин глаголното време. Действието снове непрекъснато между сегашно и бъдеще (миналото време почти не присъства, навярно за да се покаже, че всяко наше решение, и най-отдавнашно, е неотклонно с нас и определя и сегашния, и бъдещия ни живот); след всяка по-важна стъпка на персонажите се указват бъдещите последици от тази стъпка далеч напред в годините и това създава необичайно и интригуващо рецептивно напрежение. Новелите в „Без следа“, триптихът, който според самата авторка е най-добрата ѝ книга, защото в него е успяла да постигне завладяваща „съдбовност“, се връщат към традиционното линейно развитие на действието с неговите причинно-следствени връзки (в последния

и засега роман „Под снега“ някои откриват дори чеховски тип писане).

И в двата разглеждани тук романа младата прозаичка залага на детската житейска и наративна перспектива. Тя обяснява това с простотата, безискусността, необременеността на детското възприятие, заради които е „по-лесно“ да се пише от името на дете. Бих си позволила да допусна, че мотивацията ѝ е още по-дълбока, по-същностна. В детската душа несъвършенствата на околния свят отекват несравнимо по-силно, детето е неспособно да се справи с тях, често пъти неспособно дори да ги осмисли, и това придава силно въздействащ драматизъм на разказваното.

Двете книги на Петра Соукупова идват до българския читател с посредничеството на вещица и осезаемо пристрастен, „любовен“ превод на преподавателката по чешки език Радост Железарова. Най-ценното в преводаческото ѝ постижение е, че е съумяла да съхрани раняващото усещане за крехкост, чупливост на човешкото общуване, дори между най-близки хора – най-ценното в прозата на младата авторка.

АНЖЕЛИНА ПЕНЧЕВА

Югозападен университет

„Неофит Рилски“

✉ an_pen@abv.bg